

ПРО ЦИКЛІЧНІ ПРОЦЕСИ В УКРАЇНІ

С. І. Колосок, канд. екон. наук, асистент,
Сумський державний університет,
вул. Римського-Корсакова, 2, 40007, м. Суми, Україна;
E-mail: vlassa@pochta.ru

У статті розглядаються результати дослідження динаміки економічних процесів в Україні. Досліджено циклічний характер виробництва та експорту як економіки України в цілому, так і окремих її галузей, вказано на системність циклічних процесів.

Ключові слова: цикл, процес, циклічний процес, економічний цикл, системні цикли.

ВСТУП

Аналіз динаміки протікання економічних процесів зазвичай проводиться для вивчення тенденцій розвитку ринку. Історія аналізу економічних циклів розпочалася в XIX ст., коли в 1817 р. Р. Оуен при дослідженні бідності мануфактур ідентифікував причину економічних циклів. Більш систематично на природу періодичних циклів вказав Ж.-Ш. Сімонді в праці "Нові начала політичної економії" (1819). Пізніше, в 1860 р. К. Жугляр винайшов економічні цикли тривалістю 8-11 рр., а Й. Шумпетер в праці "Бізнес цикли" запропонував поділяти їх на стадії. Крім циклів Жугляра, в сер. XX ст. вже розглядалися цикли Кітчина (тривалістю 3-5 рр.), Кузнеця (15-25 рр.), Кондратьєва (45-60 рр.). Теорія економічних циклів вплинула на більшість економічних теорій, та дозволила сфокусуватися економістам вже не на статичному розгляді економічних явищ, а на дослідженні їх динаміки.

На сучасному етапі економічного розвитку, набуває актуальності дослідження циклічності розвитку окремих економік світу. Вагомі результати, що отримано в результаті аналізу циклічних процесів економіки України, відображено у працях С. Мочерного [1], Т.П. Близнюк [2], Л. Ю. Возна [3], Т.Г. Савченко [4], Н. Ротар та ін. Разом з тим, не зважаючи на тривалі та численні дослідження природи економічного циклу, не вирішеним залишається завдання категоризації циклічності економічної динаміки в Україні.

МЕТА ДОСЛІДЖЕННЯ

Метою дослідження є проведення аналізу стану економічної динаміки України та категоризація отриманих результатів.

РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Досліджуючи динаміку економічних досить незручно представляти інтенсивність змін шляхом розрахунку середніх показників динаміки. Тому аналіз інтенсивності змін в часі можна описати показниками, що передбачають порівняння певних рівнів. Одним з поширених таких показників є темп приросту, що показує на скільки процентів порівнюваний рівень більше або менше рівня, що прийнято за базу

порівняння. В залежності від завдань дослідження темп приросту буває базисним та ланцюговим. При дослідженні економічної активності доречно використовувати саме ланцюгові темпи приросту, оскільки, порівнюючи наступний рівень ряду з попереднім, виявляються тенденції структурних змін економічних процесів.

Використовуючи базу даних Державного комітету статистики України [5], були виявлені стійкі тенденції до розвитку економічної динаміки, характерні піки та впадини (рис. 1). Провівши парний кореляційний аналіз (табл. 1) було доведено існування стійкої залежності між темпами виробництва в цілому по Україні та результатів діяльності її галузей, що вказує на системність циклічного процесу в Україні.

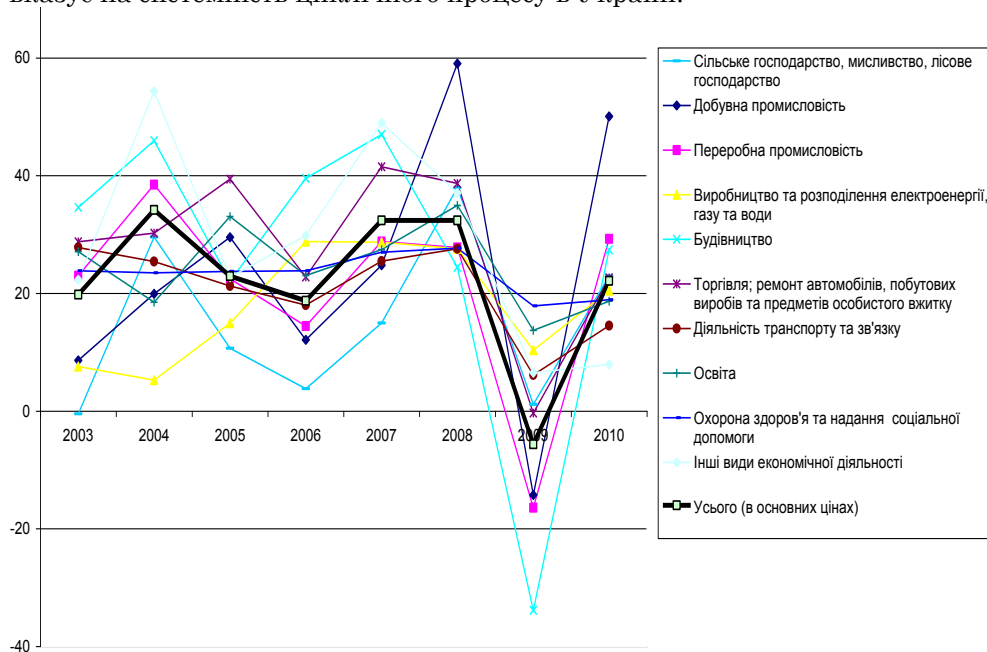

Рисунок 1 – Темп приросту виробництва за галузями економіки України

Таблиця 1 – Кореляція між ВВП та виробництвом за окремими галузями економіки України

	Кореляція
Усього (в основних цінах)	1
Сільське господарство, мисливство, лісове господарство	0,690104
Добувна промисловість	0,701428
Переробна промисловість	0,953955
Виробництво та розподілення електроенергії, газу та води	0,28836
Будівництво	0,876322
Торгівля; ремонт автомобілів, побутових виробів та предметів особистого вжитку	0,894088
Діяльність транспорту та зв'язку	0,847078
Освіта	0,557225
Охорона здоров'я та надання соціальної допомоги	0,759305
Інші види економічної діяльності	0,783196

Проте такий системний характер циклічності в Україні спостерігається не тільки при виробництві товарів, робіт, послуг, а й при їх розподілі, в тому числі експортуванні на іноземні ринки.

При дослідженні українського експорту, варто наголосити, що в його структурі переважає сировинна спрямованість. В 2011 р. в Україні найбільшу частку складав експорт [5]:

- недорогоцінних металів та виробів – 32,2 % загального експорту (у тому числі експорт чорних металів – 27 % та виробів з чорних металів – 4,2 %);
- мінеральних продуктів – 15 % загального експорту (у тому числі – палива мінеральні, нафта і продукти її перегонки – 8,3 %, руди, шлак і зола – 5,7 %);
- машин, обладнання та механізмів – 9,9 % загального експорту;
- продуктів рослинного походження – 8,1 % загального експорту (в тому числі експорт зернових культур – 5,3 %, насіння та плодів олійних культур – 2,5 %);
- продукції хімічної та пов'язаних з нею галузей промисловості – 7,9 %;
- засобів наземного транспорту, літальних апаратів, плавучих засобів – 7,1 % (у тому числі залізничних локомотивів – 5,6 %).

Більш детальний аналіз структури експорту було проведено з використанням бази даних Державної митної служби України [6]. В 2011 р. обсяг експорту дещо зріс у порівнянні до 2009 р. (рис. 2), що пояснюється поживлення економічних зв'язків з подоланням наслідків економічної кризи 2007-2008 рр. При чому темп зростання обсягу експорту за більшістю видів економічної діяльності співпадає з тенденцією експортування в цілому по Україні (табл. 2).

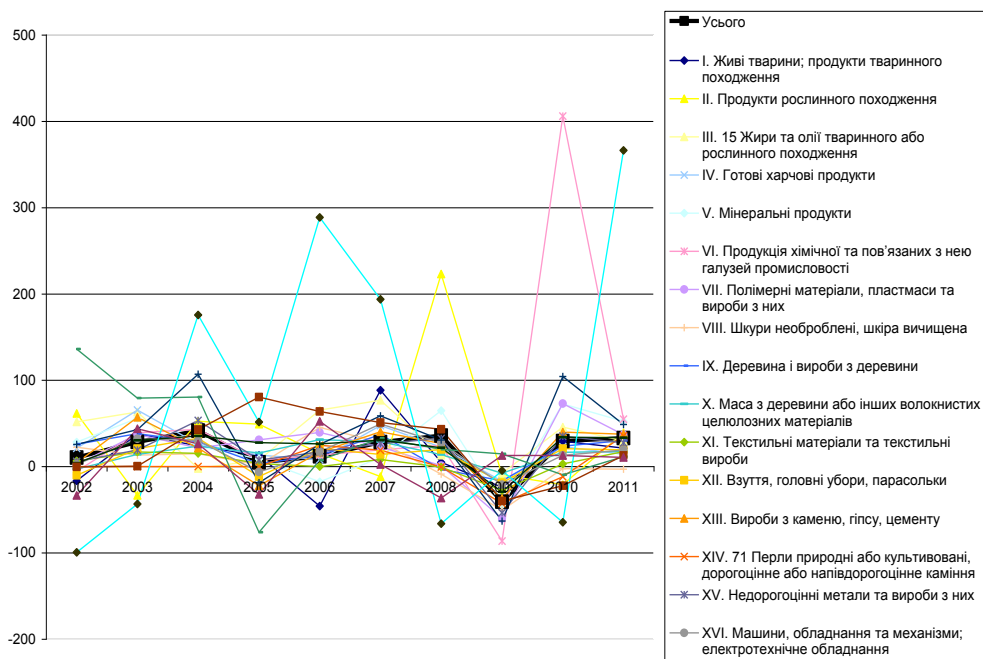

Рисунок 2 – Обсяг експорту

Таблиця 2 – Кореляція між загальним обсягом експорту та експортом за окремими групами економічної діяльності

	Кореляція
Усього	1
I. Живі тварини; продукти тваринного походження	0,524624839
II. Продукти рослинного походження	0,274012527
III. 15 Жири та олії тваринного або рослинного походження	0,314373588
IV. Готові харчові продукти	0,674814296
V. Мінеральні продукти	0,783330258
VI. Продукція хімічної та пов'язаних з нею галузей промисловості	0,438333576
VII. Полімерні матеріали, пластмаси та вироби з них	0,710295101
VIII. Шкури необроблені, шкіра вичищена	0,54220838
IX. Деревина і вироби з деревини	0,689451782
X. Маса з деревини або інших волокнистих целюлозних матеріалів	0,650676109
XI. Текстильні матеріали та текстильні вироби	0,859992951
XII. Взуття, головні убори, парасольки	0,844940937
XIII. Вироби з каменю, гіпсу, цементу	0,834568884
XIV. 71 Перли природні або культивовані, дорогоцінне або напівдорогоцінне каміння	0,634440938
XV. Недорогоцінні метали та вироби з них	0,973872555
XVI. Машини, обладнання та механізми; електротехнічне обладнання	0,821291199
XVII. Засоби наземного транспорту, літальні апарати, плавучі засоби	0,865917381
XVIII. Прилади та апарати оптичні, фотографічні	0,195003729
XX. Різні промислові товари	0,892585078
XXI. 97 Твори мистецтва	0,21271827
Товари, придбані в портах	0,365401286
Різне	0,050217617

Порівнюючи тенденції до зростання та спадання темпів виробництва та експорту в часовому вимірі, можна побачити, що характер кривих на рис. 1 та 2 є схожим. Враховуючі, що в структурі українського експорту переважну частину займає експорт до СНД, можлива гіпотеза про існування системності розвитку країн-членів СНД.

ВИСНОВКИ

Економічні цикли в Україні мають системний характер, тобто приблизно однаково протікають у всіх галузях економіки: однакові спади та піки спостерігаються як при виробництві і експорті валового внутрішнього продукту України, так і – основних галузей економіки.

Подальші дослідження необхідно спрямувати на дослідження характеру економічної динаміки та на доведення системності в розвитку окремих країн-членів СНД, що може бути використано при розробленні стратегій розвитку цих країн.

SUMMARY

ABOUT CYCLE PROCESSES IN UKRAINE

S. I. Kolosok,
Sumy State University,
2, Rîmskogo-Korsakova St., 40007, Sumy, Ukraine.
E-mail: vlassa@pochta.ru

In the article the results of economic processes in Ukraine and the dynamic analysis are contemplated. System cycle character of production and export of goods and services is established.

The author investigates the cyclical nature of production and exports of the economy of Ukraine as a whole and its individual sectors, indicates the cyclic processes systematicity.

Keywords: cycle, process, cycle process, economic cycle, system cycle.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Мочерний С. Політична економія : навч. посіб./ С. Мочерний. - К. : Знання-Прес, 2002. - 687 с.
2. Близнюк Т. П. Вплив циклічності розвитку економіки на інноваційну діяльність підприємства : монографія / Т. П. Близнюк. - Х. : ІНЖЕК, 2008. - 349 с.
3. Возна Л. Ю. Особливості циклічності в розвитку економіки України на сучасному етапі : автореф. дис. на здоб. наук. ступ. канд. екон. наук. 08.01.01 / НАН України. Ін-т економіки. - К., 2001. - 20 с.
4. Савченко Т. Циклічність економічних процесів та вплив Національного банку України на фази економічних циклів / Т. Савченко // Вісник НБУ. – 2011. - № 6 (184). – С. 38-44.
5. Офіційний сайт Державного комітету статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.ukrstat.gov.ua/.
6. Офіційний сайт Державної митної служби України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.customs.gov.ua/.

Надійшла до редакції 12 червня 2014 р.